

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКИХ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Дем'яненко І.В., Майданюк К.С.

Національний університет харчових технологій

Досліджено питання формування фінансової політики вітчизняних страхових компаній. Визначено особливості та відмінності фінансового менеджменту страхових компаній від управління підприємствами.

Ключові слова: фінансова політика, страхова компанія, облікова політика, політика управління грошовими засобами, кредитна політика, дивідендна політика, комунікаційна політика.

Постановка проблеми. Базовою особливістю страхових компаній є реалізація на ринку особливого товару – страхового захисту, за що вони отримують певну плату. При цьому страховик спочатку акумулює кошти, що надходять від страхувальника, і лише після цього зазнає витрат, пов'язаних з компенсацією збитків за укладеними договорами страхування: існує розрив у часі між моментом одержання доходів і моментом надання страхової послуги. У зв'язку з тим, що страховик формує резерви, кошти яких слугують інвестиційним ресурсом, це перетворює його на потужного інвестора. Метою діяльності страховика є отримання прибутку, тому важливою складовою його діяльності є обрання напрямів та складових фінансової політики, яку він обирає для максимізації свого прибутку та завоювання долі ринку. Отже, діяльність страховика виходить за рамки страхування, що стало визначальним у віднесенні його до фінансових посередників. Таким чином, страхові компанії є провідними гравцями вітчизняного фінансового ринку, що робить їх ефективне функціонування важливим питанням для дослідження.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Сьогодні питанням фінансової політики підприємства приділяється недостатньо велика увага з боку вчених і практиків фінансової справи. А якщо вивчати страхові компанії, то дана тема майже не розкрита. Але можна назвати праці таких учених, як А. В. Зінов'єва, А.А. Супрун, О. В. Кнейслер, К.В. Бойко.

Більшість робіт названих економістів зорієнтована на окремих аспектах фінансової політики страховиків, їх формуванні та використанні. Водночас, ще недостатньо вивчено особливості комплексного формування фінансової політики страхової компанії та бракує наукових і практичних напрацювань щодо використання у діяльності компанії.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є обґрунтування теоретичних засад фінансового управління страхової компанії та подання рекомендацій щодо формування політики задля забезпечення фінансової стабільності та можливості виконувати страхові зобов'язання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття фінансова політика поєднує в собі дві категорії «фінанси» та «політика». Якщо говорити про політику взагалі, то це загальний напрямок, характер діяльності, напрям діяльності, лінія поведінки в чому-небудь, певне ставлення до кого, чого-небудь [1]. Останнім часом термін «політика» стали використовувати не тільки стосовно ставлення до управління державою, а й при характеристиці економічної діяльності («економічна політика», «маркетингова політика», «цінова політика», «фінансова політика»), але у всіх словосполученнях слово «політика» вживають у значенні засобів, способів і методів досягнення певної мети.

Фінанси представляють собою систему економічних відносин, які виражають утворення та використання грошових засобів з метою забезпечення розширеного відтворення виробництва. Фінанси пов'язані з використанням грошей і товарно-грошових відносин у процесі утворення, розподілу та перерозподілу сукупного суспільного продукту й національного доходу. Фінанси, що знаходяться в розпорядженні окремих підприємств, обслуговують формування засобів, їх кругообіг, сприяють здійсненню режиму економії, розвитку виробництва та задоволенню потреб колективу [2].

Не зважаючи на чималу історію поняття фінансової політики остаточно не з'ясоване визначення фінансової політики. У найбільш загальному вигляді під фінансовою політикою розуміють спосіб організації та використання фінансових відносин. «Під фінансовою політикою підприємства слід розуміти сукупність заходів з організації та використання фінансів для здійснення конкретних цілей і завдань» [3].

Основну мету фінансової політики підприємства можна сформулювати як забезпечення здійснення поточної фінансово-господарської діяльності підприємства, виконання тактичних цілей та завдань і забезпечення досягнення стратегічної мети в майбутньому через формування оптимального грошового потоку, ефективного використання фінансових ресурсів та успішної реалізації фінансового менеджменту.

Фінансова політика підприємства, як реалізація фінансового менеджменту на практиці, передбачає формування наступних її складових:

- облікової політики;
- політики управління грошовими засобами;
- кредитної політики;
- дивідендної політики тощо [3].

Для страхових компаній існують певні особливості у характеристиках складових фінансової політики, які не характерні для інших підприємств. Так, наприклад, кредитна політика підприємства передбачає визначення дій щодо оптимального співвідношення власного та залученого капіталу підприємства, а у страхових компаніях незначна часта залученого капіталу, проте беручи в увагу той момент, що у страхової компанії операційна діяльність пов'язана з фінансовою, слід розглянути також і дебіторську заборгованість.

Досліджуючи проблеми облікової політики підприємства, вчені прийшли до висновку про взаємозв'язок та взаємозалежність між обліковою та фінансовою політикою підприємства. Так «різні способи оцінки і, відповідно, різні схеми бухгалтерського обліку, з одного боку, можливі до застосування тільки при наявності певних умов чи обставин, з іншого – вони, в свою чергу, мають вплив на фінансове становище підприємства, на структуру балансу та фінансові результати підприємства й

відповідно на його фінансову політику» [3]. В силу того, що способи, методи, процедури, правила та схеми обліку мають вплив на фінансові результати діяльності підприємства, при прийнятті рішень про елементи облікової політики необхідно враховувати визначену фінансову політику підприємства.

Основними елементами облікової політики підприємства, що найбільше визначатимуть та обумовлюють фінансову політику підприємства є: визнання активів, доходів та витрат; організація документального оформлення процесів постачання, виробництва та збуту; оцінка засобів підприємства та джерел їх утворення; організація синтетичного та аналітичного обліку й застосування субрахунків; форми та терміни розрахунків за дебіторською та кредиторською заборгованістю; методи погашення вартості необоротних активів через нарахування амортизації; система внутрішньогосподарського обліку та звітності; організація стратегічного обліку.

Бухгалтерський облік та звітність страхових компаній мають певні особливості, які зумовлені природою страхових послуг та національним законодавством у цій сфері. До основних аспектів, які необхідно прописати у обліковій політиці страхової компанії, можна віднести: класифікація договорів страхування; формування та оцінка страхових резервів; визнання та оцінка страхових премій та страхових виплат; визнання та оцінка фінансових інструментів; облік операцій перестрахування.

При відображенні операцій у бухгалтерському обліку з наступним їх розкриттям у фінансовій звітності важливе значення має оцінка активів та зобов'язань. Так орієнтуючись на оцінку справедливої вартості активів та зобов'язань, вимагається здійснювати оцінку страхових зобов'язань за поточною вартістю, що потребує аналізу майбутніх грошових потоків за договорами страхування. Метою такого аналізу є отримання інформації про суми, період погашення та невизначеності майбутніх грошових потоків [6].

Політика управління грошовими потоками передбачає забезпечення діяльності підприємства необхідною сумою коштів через розрахунок мінімальних та оптимальних залишків грошей готівкою в касі та безготівкових – на рахунках у банках; оптимізації грошового обороту через вибір способів та схем розрахунків. Ефективність політики управління грошовими потоками визначається прискоренням обороту грошових коштів та забезпечення їх наявності в залишках для здійснення поточної господарської діяльності.

Головне призначення страхової діяльності полягає в захисті майнових інтересів осіб та виплати їм страхового відшкодування при настанні передбачуваної договором події. При цьому страхова компанія повинна володіти достатнім обсягом фінансових ресурсів, необхідних для покриття витрат у процесі господарської діяльності, виконання страхових та інших зобов'язань, формування централізованих та децентралізованих страхових резервів та інвестування тимчасово вільних коштів. У цих умовах постає необхідність ефективного управління грошовими потоками та забезпечення їх синхронізації або збалансованості в часі.

Страхова компанія формує грошові потоки від операційної (страхової), інвестиційної та фінансової діяльності. Найбільші грошові потоки страхова компанія формує від здійснення операційної (страхової) діяльності. У процесі здійснення страхових операцій компанія акумулює грошові кошти у вигляді пре-мій за договорами страхування, спів-

страхування та перестрахування. Першочергова та ключова роль у формуванні грошових потоків страхової компанії належить тарифній політиці, в основу якої покладено визначення ціни страхової послуги та оцінка ймовірного збитку від настання страхової події.

Збираючи кошти осіб за рахунок сплати страхових премій, страхова компанія має змогу на умовах безпечності, ліквідності та прибутковості інвестувати їх у різноманітні фінансові інструменти. Інвестиційна діяльність дозволяє акумулювати додаткові надходження у вигляді доходів від розміщення власних та залучених коштів, а саме: відсотків на суми залишків на поточних рахунках у банку, відсотків від розміщення коштів на депозитних рахунках у банку, відсоткового доходу за борговими цінними паперами, відсотків за надання довгострокових інвестиційних кредитів, дивідендів за акціями, надходжень від реалізації основних засобів. При цьому вихідний грошовий потік від інвестиційної діяльності формується в результаті реалізації операцій з розміщення коштів на поточних та депозитних рахунках у банку, придбання об'єктів нерухомості, вкладення коштів в основні засоби та придбання інших фінансових інструментів.

Одним із шляхів фінансування діяльності страхових компаній є залучення кредитних ресурсів, а також випуск пайових або боргових цінних паперів. У більшості випадків страхові компанії використовують залучені кошти для розширення філіїної та агентської мережі компанії, удосконалення інформаційних систем програмного забезпечення, розроблення нових страхових продуктів, створення центрів клієнтської підтримки.

Кредитна політика підприємства передбачає визначення дій щодо оптимального співвідношення власного та залученого капіталу підприємства. Ефективність кредитної політики підприємства визначається стабільною фінансовою стійкістю підприємства. Залучений капітал страхових компаній визначається в таких статтях – сума страхових резервів; сума часток перестраховиків у страхових резервах; дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги; дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом за виданими авансами та з нарахованих доходів.

Позиковий капітал товариства характеризує залучені для фінансування розвитку підприємства на поворотній основі кошти чи інші майнові цінності. З позиції ефективності використання фінансових ресурсів компаніям раціонально вкладати в оборотні кошти мінімум власних фінансових ресурсів у розмірах, достатніх для створення лише мінімальних запасів; а всі інші потреби в оборотних коштах доцільно задовольняти за рахунок позикових ресурсів.

Дивідендна політика передбачає формування взаємовідносин між власниками і керівництвом підприємства та інвесторами з питань нарахування та виплати дивідендів відповідно до теорії агентських відносин та структури капіталу. Основне завдання полягає у виборі способів та форм взаємовідносин між ними з метою уникнення конфлікту інтересів для задоволення інтересів власника. В рамках фінансової політики необхідно вибрати варіант розрахунку та виплати дивідендів. На практиці найбільш поширеними є варіанти, коли нарахування та виплати дивідендів здійснюються у вигляді:

- фіксованої суми виплати;
- постійного відсотка від прибутку;
- акціями підприємства;
- гарантованого мінімуму та екстра-дивіденди.

Ефективність дивідендної політики визначається зростанням ціни акцій, і відповідно, й ціни підприємства.

Закон України «Про господарські товариства» передбачає створення страхових організацій у наступних організаційно-правових формах: акціонерні товариства, повні товариства, командитні товариства, товариства з додатковою відповідальністю. В Україні у страховому бізнесі переважають акціонерні товариства приватного типу. Перспективнішими для страхового бізнесу є публічні акціонерні товариства. Вони мають можливість залучати кошти завдяки продажу акцій на відкритому ринку. Для приватних акціонерних страхових компаній можливість швидкої зміни статутного капіталу в разі необхідності або зміни законодавства знижується у зв'язку з тим, що коло власників є обмеженим.

На ефективність діяльності страховика, окрім перерахованих складових, впливають кадровий та комунікаційний компоненти політики компанії. На сучасному етапі розвитку страхування в Україні, страховики все більше уваги приділяють підвищенню рівня обслуговування та проінформованості своїх клієнтів. Кадрова політика страховика – це система поглядів керівництва компанії на специфіку кадрово-управлінських відносин, спрямованих на реалізацію цілей і стратегій розвитку її кадрового потенціалу [3]. Відповідно до принципів, на яких будується кадрова політика компанії, формується фірмовий стиль роботи страховика з персоналом, добираються методи реалізації кадрової роботи, створюється система регулювання і регламентації внутрішньо організаційних трудових відносин на рівні окремих структурних підрозділів, що створює умови для підвищення якості обслуговування клієнтів та формування корпоративної культури в компанії.

Комунікаційна політика страховика покликана налагодити взаємовідносини між страхувальником та страховиком, використовуючи маркетингові інструменти. Вітчизняні страхові компанії використовують багатофункціональний комунікаційний механізм: використовуються такі інструменти просування страхових продуктів, як зовнішня реклама (через ЗМІ, афіші, буклети) та зв'язки з громадськістю (організація конференцій та публікації в

популярних виданнях), прямий маркетинг (використання пошти та Інтернет ресурсів) та стимулювання збуту продукції (з використанням системи бонусів та купонів на знижку). Провідним принципом комунікаційної політики страховика на вітчизняному ринку має бути комплексний підхід до ознайомлення населення з послугами компанії, можливість швидкого реагування на зміни вподобань клієнтів та змога оперативного корегування рекламної компанії. Дана політика має бути виваженою та спрямованою на певну аудиторію, компанії мають використовувати існуючий комплекс страхових маркетингових інструментів, якщо вони мають на меті завоювання сегменту страхового ринку та популяризацію свого страхового продукту.

Доречним є документальне оформлення фінансової політики підприємства здійснювати у вигляді Положення про фінансову політику підприємства. Положення про фінансову політику буде одним із нормативних документів підприємства, що представляє собою сукупність заходів, правил, законів, тверджень та думок з організації й використання фінансів підприємства для досягнення визначених управлінням цілей та завдань [4].

Реалізація фінансової політики на підприємстві має здійснюватися через формування ефективної системи управління фінансами, тобто створення відповідної служби підприємства. Враховуючи комплекс визначених заходів, їх обсяги і складність та досвід фінансових працівників, фінансова служба може бути у вигляді фінансових управлінь – на великих підприємствах, фінансових відділів – на середніх, та посадових осіб (фінансових працівників) – на малих підприємствах.

Висновки. На формування фінансової політики страхової компанії впливає багато факторів, але визначальним є стратегія фінансово-господарського розвитку, яка формується на основі мети, цілей та завдань економічного розвитку підприємства; його поточними та перспективними планами; можливістю залучення кредитних ресурсів; здійснення інвестиційних програм тощо. Отже, фінансова політика – це форма реалізації фінансової ідеології та фінансової стратегії в межах окремих аспектів його фінансової діяльності, що і робить її провідною функцією фінансового менеджменту.

Список літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.: Ірпінь ВТФ «Перун», 2007. – 1736 с.
2. Пушкар М. С. Теорія і практика формування облікової політики: Монографія / М. С. Пушкар, М. Т. Щирба. – Тернопіль: Карт-бланш, 2010. – 260 с.
3. Карзаева Н. Н. Оценка и ее роль в учетной и финансовой политике организации / Н. Н. Карзаева. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 224 с.
4. Сторожук Т. М., Сторожук Д. Є. Фінансова політика підприємства в контексті його внутрішньогосподарської політики / Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України, 2011. – № 1.
5. Вовчак О. Д. Страхова справа: підручник [Електронний ресурс] / О. Д. Вовчак. – К.: 2011. – С. 425. – Режим доступу: <http://www.pidruchniki.ws>
6. Крейдич І. М. Інвестиційна діяльність страхових компаній / І. М. Крейдич // Фондовий ринок. – 2007. – № 48.
7. Стратегічний менеджмент: Кадрова політика страхової компанії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bookbrains.com>

Демьяненко И.В., Майданюк К.С.

Национальный университет пищевых технологий

ФИНАНСОВАЯ ПОЛИТИКА УКРАИНСКИХ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ

Аннотация

Исследованы вопросы формирования финансовой политики отечественных страховых компаний. Определены особенности и различия финансового менеджмента страховых компаний от управления предприятиями.

Ключевые слова: финансовая политика, страховая компания, учетная политика, политика управления денежными средствами, кредитная политика, дивидендная политика, коммуникационная политика.

Demianenko I.V., Maidaniuk K.S.

National University of Food Technologies

THE FINANCIAL POLICY OF UKRAINIAN INSURANCE COMPANIES

Summary

There issues of forming financial policy of domestic insurance companies were investigated of. Features and differences of financial management of insurance companies compared to business management were defined.

Keywords: financial policy, insurance company, accounting policy, cash flow management policy, credit policy, dividend policy, communication policy.

УДК 330.3

ДИНАМІКА ТА ВЗАЄМОЗ'В'ЯЗОК КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ, ПРИБУТКОВОСТІ ТА РІВНІВ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ХАРЧОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Ігнатенко М.М.

Уманський національний університет садівництва

У статті здійснено оцінку капітальних інвестицій у розвиток харчових підприємств України. Визначено їх обсяги, динаміку, взаємозв'язок з прибутковістю та рівнями соціальної відповідальності. Виявлено причини зменшення капіталовкладень, тенденції забезпечення фінансової стійкості та соціально відповідального розвитку. Обґрунтовано напрями державної підтримки вітчизняних підприємств у вказаних аспектах функціонування з врахуванням досвіду промислової політики ЄС.

Ключові слова: харчові підприємства, агробізнес, капітальні інвестиції, обсяги, динаміка, взаємозв'язок, прибутковість, соціальна відповідальність, конкурентоспроможність, продовольчий ринок, державне регулювання.

Постановка проблеми. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України склалися та спостерігаються значні ризики для капітального інвестування й забезпечення прибутковості національного господарства України і, особливо, для підприємств харчової промисловості, які значно залежать від кон'юнктури світового продовольчого ринку та платоспроможності населення. Це негативно впливає на їх прибутковість, фінансово-економічну стійкість, виконання соціальних, екологічних та відтворювальних функцій.

Питома вага підприємств галузі у структурі виробництва предметів споживання сягає 52,8%, у загальному обсязі промислової продукції – 16,3%, продукції агропромислового комплексу – 33,5%. Продовольчі товари становлять 68,0% загального виробництва товарів народного споживання у відпускних цінах, 63,9% загального обсягу роздрібного товарообороту та 61,5% у структурі особистого споживання матеріальних благ населенням країни.

Це значно підвищує значення соціальної відповідальності харчових підприємств у плані якості продукції, її доступності для всіх соціальних шарів населення, зайнятості працюючих, бюдже-

тоутворення тощо. При цьому серед інших країн світу Україна має найбільш сприятливий природний, людський, виробничо-ресурсний та інтеграційний потенціал для розвитку харчової промисловості, раціональне використання якого забезпечило б їй провідне місце на світовому й регіональних продовольчих ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній та зарубіжній науковій економічній літературі приділена значна увага дослідженню проблем функціонування харчових підприємств та капітальних інвестицій у їх розвиток (І. Бланк, П. Борщевський, Л. Дейнеко, А. Заїнчковський, Л. Мармуль, Л. Федулова), їх інноваційно-інвестиційного забезпечення (І. Ансофф, О. Бородіна, О. Сарапіна, Л. Страшинська, Р. Фатхуддінов), загальної стратегії розвитку (В. Геєць, О. Грішова, Я. Жаліло, Ю. Лупенко, П. Макаренко, М. Малік, М. Портер, О. Шубравська, Й. Шумпетер).

Виділення не вирішених раніше частин проблеми. Проте питання соціальної відповідальності у такому контексті висвітлені недостатньо, за винятком загальних положень її здійснення (З. Галушка, І. Грішова, І. Комарницький та ін.). Тому визна-